

## ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

### הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שתיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

|           |   |                                                                    |   |        |   |                   |
|-----------|---|--------------------------------------------------------------------|---|--------|---|-------------------|
| פרק ראשון | — | סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר)                                     | — | (25×1) | — | 25 נקודות         |
| פרק שני   | — | יצירות מאת עגנון, דרמה, קריאה מונחית                               | — | (35×1) | — | 35 נקודות         |
| פרק שלישי | — | שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20) | — | (20×2) | — | 40 נקודות         |
|           |   |                                                                    |   |        |   | סה"כ — 100 נקודות |

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.  
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.  
כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

**בהצלחה!**

## השאלות

### פרק ראשון — סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (25 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1-3.

#### מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים שלפניך על בתו של רבי עקיבא והנחש, וענה על השאלה שאחריה.

לרבי עקיבא היתה בת.  
אמרו לו הכלדיים:<sup>1</sup> אותו היום שנכנסת לבית החפה,  
מכיש אותה נחש, והיא מתה.  
היה דואג על הדבר הרבה.  
אותו היום, נטלה את המכבנה,<sup>2</sup> נעצה אותה בסדק,  
קרה שישבה [שונעצה] בעינו של נחש.  
בבקר, כשנטלה אותה, נסרף ובא הנחש אחריה.  
אמר לה אביה: מה עשית?  
אמרה לו: בערב בא עני, קרא בפתח, והיו טרודים כל העולם בסעדה,  
ואין שומע לו.  
קמתי, נטלתי את מנתי שנתתם לי, ונתתיה לו.  
אמר לה: מצוה עשית.  
יצא רבי עקיבא ודרש: "וצדקה תציל ממות" (משלי י, ב).  
ולא ממיתה משנה, אלא ממיתה עצמה.

1 הכלדיים — הרואים בכוכבים (אסטרוולוגים).

2 מכבנה — סיכה להידוק הבגד או השיער.

גזרה ובחירה חופשית, חשיבות מתן צדקה, היחס לאחר — כיצד אחד מן הנושאים האלה בא לידי ביטוי במעשה החכמים "בתו של רבי עקיבא והנחש"? הסבר את דברך.

בתשובתך כתוב גם על התרומה של אחת מדרכי העיצוב במעשה החכמים שלפניך להדגשת הנושא שבחרת.

## סיפור קצר

### 2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

ביצירות רבות תיאורי מקום, נוף וסביבה הם אמצעים לעיצוב העולם הפנימי של הדמויות וההתנהגות שלהן. בחר מן הסיפור "כינורו של רוטשילד" שני תיאורים כאלה. הצג אותם, והסבר כיצד הם מעצבים את דמותו של יעקב.

### 3. סיפור קצר עברי

בחר במוטיב מסיפור קצר עברי שלמדת. תאר את הופעותיו של המוטיב בסיפור, והסבר את תרומתו לבניית המשמעות של הסיפור.

## פרק שני — יצירות מאת עגנון, דרמה, קריאה מונחית (35 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4-14.

### יצירות מאת עגנון

#### 4. תהלה

יש הטוענים שחייה של תהילה הם חיים של החמצה, ויש הטוענים שחייה הם חיים מלאי עשייה ומשמעות. על פי עלילת הנובלה, תאר והסבר כל אחת מן הטענות האלה. לדעתך, איזו מן הטענות מאפיינת יותר את חייה של תהילה? נמק את דבריך.

#### 5. והיה העקוב למישור

ענה על שני הסעיפים א-ב.

א. לפניך קטע מן הנובלה "והיה העקוב למישור". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.

נגרר מנשה חיים אחריו מחמת שלא היה יכול לסרב. ובעל הבית הכניסו לתוך ביתו, הגדיל אור העששית ופרס לו מלחמו. ואולם מנשה חיים ישב ולא אכל, ובלבו התחנן אל ה' כי ישלח לו חולי מעט כדי שתהיה לו סיבה למנוע עצמו מסעודה שאינה שלו.

הסבר מה גרם למנשה חיים להתנהגות המתוארת בקטע זה? הדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. האם ההתנהגות של מנשה חיים המתוארת בקטע מאפיינת את דמותו כפי שהיא מצטיירת בהמשך עלילת הנובלה? הסבר והדגם את דבריך. (23 נקודות)

**6. סיפור פשוט**

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. לפניך קטע מן הרומאן "סיפור פשוט". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.  
 [...] עמד הירשל והרהר בליבו מה אענה למינה לכשתשאל היכן היית. אענה לה, אצל בלומה.  
 מי זו בלומה?  
 אי את מכירה אותה?  
 זו ששירתה אצלכם?  
 זו ששירתה אצלנו.  
 ומה לך אצל זו?  
 הלוא היא אהובתי  
 [...]

חלף הירשל נעליו [...] ונכנס בחשאי עד שהגיע למיטתו. החלונות היו סגורים וריח חם ומיישן עלה ממיטתה של מינה. זה כמה שעות שטופה מינה בשינה וקרוב לוודאי שכל שיחתם בחלום הייתה.

- מה אפשר ללמוד מקטע זה על דמותו של הירשל ועל דרכי ההתמודדות שלו עם מצוקות בחייו? (12 נקודות)  
 ב. הסבר באמצעות שלוש דוגמאות מעלילת הרומאן, כיצד הירשל מתמודד עם מצוקות בחייו (בתשובתך אל תכתוב על הקטע שבסעיף א). (23 נקודות)

**דרמה****7. ילדי הצל / בן ציון תומר**

ענה על שני הסעיפים א-ב.

- א. לפניך הפסקה המסיימת את המחזה "ילדי הצל", ובה הוראות בימוי.  
 קרא את הוראות הבימוי, וענה על השאלה שאחריהן.  
 הולך [זיגמונט] לעבר הים. קול שאון הים עולה. הבמה מחשיכה לאט. זיגמונט הותיר את כלבו על השולחן. יורם נוטל את כתביו [של זיגמונט]. נורית מתקרבת אליו. שניהם מביטים אחר דמותו המסתלקת.  
 בחר בשלושה מן הפרטים בהוראות הבימוי, והסבר את תרומתם לבניית משמעות המחזה. (25 נקודות)  
 ב. איזו תובנה, הנוגעת לחיך או לחברה הישראלית, התעוררה בך בעקבות קריאת המחזה?  
 הסבר והדגם את דבריך.  
 (10 נקודות)

**8. אנטיגונה / סופוקלס**

ענה על שני הסעיפים א-ב.

**א.** נושא מרכזי בטרגדיה "אנטיגונה" הוא הקשר בין השליט ובין האזרחים.

הסבר כיצד נושא זה בא לידי ביטוי בטרגדיה. בסס את תשובתך על שלוש דוגמאות מן הטרגדיה. (25 נקודות)

**ב.** האם היחסים בין השליט לאזרחים, כפי שהם באים לידי ביטוי בטרגדיה, רלוונטיים גם לימינו?

נמק והדגם את דברך. (10 נקודות)

**9. בית בובות / הנריק איבסן**

לפניך קטע מן המערכה הראשונה במחזה, ובו מובאים דברים שהלמר אומר לנורה לאחר ששבה הביתה

מקניות חג המולד. קרא את הקטע וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

את משתדלת בכל דרך אפשרית לסחוט קצת כסף, וברגע שהוא בידיך, הוא נמס לך בין האצבעות; את אפילו לא

זוכרת מה עשית בו.

**א.** מה אפשר ללמוד מדברים אלה על היחס של הלמר לנורה? הבא מן המחזה שלוש דוגמאות נוספות ליחסו כלפיה.

(23 נקודות)

**ב.** על פי המסופר במחזה, האם דבריו של הלמר אכן מייצגים את התנהגותה של נורה? הסבר והדגם את דברך.

(12 נקודות)

**10. אויב העם / הנריק איבסן**

במחזה "אויב העם" באות לידי ביטוי סוגיות הנוגעות לאיכות הסביבה וליחסי "הון-שלטון".

כיצד סוגיות אלה באות לידי ביטוי במחזה? בתשובתך הסבר כיצד סוגיות אלה משפיעות על חייו של ד"ר שטוקמן ועל

הווי החיים בעירה.

**11. ביקור הגברת הזקנה / פרידריך דירנמט**

ענה על שני הסעיפים א-ב.

**א.** הפנתר המופיע במחזה הוא מטונימיה לקלייר. הסבר והדגם קביעה זו. (12 נקודות)

**ב.** תאר שניים מן הפריטים המרכזיים (חפצים, אביזרים) במחזה "ביקור הגברת הזקנה", והסבר את התרומה שלהם

לעיצוב הדמויות ולבניית המשמעות של המחזה. (23 נקודות)

## קריאה מונחית

### 12. מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן

ברומאן "מישהו לרוץ אתו" הרקע החברתי של הדמויות מאפיין אותן, והוא גם אחד מן הנושאים ברומאן. הסבר והדגם קביעה זו על פי שתיים מן הדמויות המרכזיות ברומאן.

### 13. בואי הרוח / חיים סבתו

מסכת חייו של פרקש מעידה שתלאות החיים לא הביסו את רוח האדם שבו. הסבר והדגם קביעה זו.

### 14. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

לפניך קטע ובו דברי סקאוט לאחר שקראה את דבר עורך העיתון בעקבות מותו של טום רובינסון. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

אטיקוס השתמש בכל הכלים העומדים לרשותם של אנשים חופשיים כדי להציל את טום רובינסון, אבל בבית המשפט הסודי שבלב לא היה כל משקל לטיעונו. גורלו של טום נחרץ למוות מהרגע שמאיילה יואל פתחה את פיה וצרכה.

פרש את דבריה של סקאוט, והסבר כיצד הרעיון המרכזי ברומאן בא לידי ביטוי בדבריה.

**פרק שלישי — שירה (פיוט, שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה־20)**

(40 נקודות)

שים לב: מפרק זה (שאלות 15-23), עליך לענות על שתי שאלות:

על שאלה אחת מן הפיוט ושירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 15-18), ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה־20 (שאלות 19-23).

(לכל שאלה — 20 נקודות; סך הכול — 40 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 15-18.**פיוט**

15. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

**אל נורא עלילה / משה אבן עזרא**

אל נורא עלילה.

המציא לנו מחילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 5 זכר צדקת אביהם. וחדש את ימיהם.  
כקדם ותחלה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 1 מתי מספר קרואים. לך עין נושאים.  
ומסלדים בחילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 6 קרא נא שנת רצון. והשב שארית הצאן.  
לאהליבה ואהלה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 2 שופכים לך נפשם. מחה פשעם וכחשם.  
והמציאם מחילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 7 תזכו לשנים רבות. הבנים והאבות.  
בדיצה ובצהלה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 3 היתה להם לסתרה. וחלצם ממארה.  
וחתמם להוד ולגילה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 8 מיכאל שר ישראל. אליהו וגבריאל.  
בשרו נא הגאלה. בשעת הנעילה:

מחרוזת 4 חון אותם ורחם. וכל לוחץ ולוחם.  
עשה בהם פלילה. בשעת הנעילה:

הדובר בפיוט מבקש מה' להיטיב את המצב הקשה של העם.

הצג שתיים מן הבקשות של הדובר, והסבר את התרומה של שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר להדגשת הבקשות האלה.



## שירת ימי הביניים

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

## ישנה בחיק ילדות / יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשכבי! / דעי כי נעורים כנערת ננערו!  
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שביבה במוסר שחרו,  
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.  
דאי כדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו.  
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

הדובר בשיר קורא לנשמתו לעשות שינוי בחייה.

מה הוא מציע לנשמתו, ובאילו דרכים הוא מנסה לשכנע אותה לעשות את השינוי? הסבר והדגם את דבריך.

17. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

## ראה שמש / שלמה אבן גבירול

ראה שמש לעת ערב אדמה / כאלו לבשה תולע למכסה,  
תפשיט פאתי צפון וימין / ורוח ים בארגמן תכסה,  
וארץ – עזבה אותה ערמה / בצל הלילה תלין ותחסה,  
והשחק אזי קדר, כאלו / בשק על מות יקותיאל מכסה.

בבית האחרון הקורא מגלה כי שיר הטבע הוא גם שיר קינה.

הסבר כיצד ציורי הלשון (מטפורות ודימויים) בשיר רומזים על כך.

## שירת ביאליק

18. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

### הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

בית 1  
הכניסיני תחת כנפך,  
והיי לי אם ואחות,  
ויהי חיקך מקלט ראשי,  
מן תפלותי הנדחות.

בית 2  
ובעת רחמים, בין השמשות,  
שחי ואגל לך סוד יסורי:  
אומרים, יש בעולם נעורים –  
היכן נעורי?

בית 3  
ועוד רז אחד לך אתודה:  
נפשי נשורפה בלהבה;  
אומרים, אהבה יש בעולם –  
מה זאת אהבה?

בית 4  
הכוכבים רמו אותי,  
היה חלום – אף גם הוא עבר;  
עתה אין לי כלום בעולם –  
אין לי דבר.

בית 5  
הכניסיני תחת כנפך,  
והיי לי אם ואחות,  
ויהי חיקך מקלט ראשי,  
מן תפלותי הנדחות.

בבתיים 2-4 בשיר המשורר מתאר בהדרגה את אכזבתו.

תאר את ההדרגה, והסבר את התרומה של הדרגה זו לבניית משמעות השיר.

## השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מן השאלות 19-23.

### 19. אדם מול בוראו

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

**יוֹשְׁבֵי בֵּיתְךָ / איתמר יעוז־קסט**

בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ  
רְצִיתִי לְשַׁבֵּת,  
אךְ בֵּיתְךָ יוֹשֵׁב בְּתוֹכִי,

וְאוֹלָם  
אֲנִי רַק כָּעֵת הַגְּעֵתִי  
לְעֵת כִּי סוֹגְרִים כָּבֵד אֶת הַשַּׁעַר  
כְּמַעֲשֵׂה לְוִיִּים בִּמְיֻקָּדֶם  
כְּתָם קֶרֶבֶן הַמִּנְחָה,

וְכַעַת  
אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ  
מָה עָלַי לְבַקֵּשׁ?

אִם כֵּן,  
מָה לִּי אֲבַקֵּשׁ  
בְּשַׁעַת בִּין־עֲרֵבִים זֶה  
לְבַד מִמַּחְשְׁבוֹת עַל־אוֹדוֹתֶיךָ,

בְּעוֹד צֶלֶךְ  
כְּרוֹךְ עַל יַד־מִינִי  
וּמִטְלִטֵל בְּתוֹכִי בֵּית: בְּלִי קִירוֹת, בְּלִי חֲלוֹנוֹת וְדָלֶת.

א. הסבר את המטפורה שבבית האחרון בשיר ואת תפקידה בבניית משמעותו. (12 נקודות)

ב. הצג את הסיום של שיר נוסף שלמדת בנושא "אדם מול בוראו", והסבר כיצד סיום זה מאיר את הקשר בין האדם לבוראו. (8 נקודות)

20. שירים בצל השואה

קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

**טרקטורים / רוני סומק**

בית 1  
הַבָּנִים שֶׁל דּוֹקטוֹר מְנַגֵּלָה מוֹכְרִים טְרַקטוֹרִים  
בַּדֶּרֶךְ שֶׁבִין מִינְכוֹן לְשִׁטוֹטְגֵרֵט.  
מִי שֶׁיִקְנֶה אוֹתָם יַחֲרֹשׁ אֶת הָאֲדָמָה,  
יִשְׁקָה עֵץ,  
יִצְבֹּעַ בָּאֲדָם אֶת רַעֲפֵי הַבַּיִת  
וּבְפֶסְטִיבֵל הַבִּירָה יֵרָאֶה אִיךָ תִּזְמָרֵת הַמִּסְבָּאָה  
מְצַבֶּת עַל הָרֶחֱבָה כְּחִילִי בְּדִיל בְּחֵלוֹן רֵאָוָה.

בית 2  
בְּמִכּוֹן הַיָּפִי שֶׁל הַהִיסְטוֹרְיָה יוֹדְעִים לְסָרֵק בְּלוֹרִית  
אֶפְלוֹ בְּשַׁעֲרָה שֶׁל  
מִפְלָצָה.

א. כיצד הניסיון לטשטש את זכר השואה בא לידי ביטוי בשני בתי השיר?

הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "שירים בצל השואה", והסבר כיצד נושא השואה בא לידי ביטוי בשיר שבחרת.

(8 נקודות)

## זוגיות

21. לפניך שיר ב, המתחיל במילים: "נפרדנו כך", מתוך מחזור השירים: "שירי אהב"ה" מאת לאה גולדברג.

קרא אותו, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

## ב

נִפְרָדְנוּ כָּךְ. הֵיטֵב, הֵיטֵב תָּרָה לִי.  
הָעֶרְפֶּל בִּינִינוּ כְּחוֹמָה.  
זֹאת הַטָּפָה שֶׁעַל יָדֶי נִוְתָּרָה לִי  
טֹפֶת סִגְרִיר וְדֹאֵי הִיא, לֹא דִמְעָה.

לְדוֹר הַזֶּה הִבְכִּי הוּא כְּלָמָה,  
הוּא לֹא יִבְכֶּה עַל אֶהְבָּה גּוֹסֶסֶת.  
בְּיוֹם הַדִּין וּבְלֵילוֹת הַחֶסֶד  
אֲדִישׁ וְגַם הוּא לֹא יוֹרִיד דִּמְעָה.

נִפְרָדְנוּ כָּךְ. הֶרְחוּב הָמָּה, הָמָּה.  
דְּחַפְנִי אִיזָה הֶלֶךְ, וּמִנְגֵּד  
הָעֶרְפֶּל תְּלוּי כְּהִינוּמָה.

מֵאַיִן בְּלִפִּי חֲדוּהַ חוֹגְגָת?  
אוּלֵּי, בְּכָל זֹאת, זֹו הִיְתָה דִמְעָה.

א. ציין שלושה רגשות הבאים לידי ביטוי בשיר, והסבר את תפקידם בבניית משמעותו. (12 נקודות)

ב. בחר בשיר נוסף שלמדת בנושא "זוגיות", וכתוב מה הם הרגשות המאפיינים את היחסים בין בני זוג, או מה הם

הרגשות של אחד מבני הזוג בנוגע למערכת היחסים הזוגית. הסבר והדגם את דבריך. (8 נקודות)

אדם וזהותו

22. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

**פגומים / ארז ביטון**

עַל סֶף חֲצִי בֵּית בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל  
עָמַד אָבִי  
מַצְבִּיעַ לַצִּדִּדִּים וְאוֹמֵר:  
בְּהִרְסוֹת הָאֵלֶּה  
נִבְנְה פֶּעַם מְטֹבָח  
לְבִשָּׁל בּוֹ זֶגֶב לְוִיתָן  
וְשׁוֹר הַבֶּרֶ, וּבְהִרְסוֹת הָאֵלֶּה  
נִקְיִים פְּנֵת תְּפִלָּה  
לְמִצָּא מְקוֹם  
לְמִקְדָּשׁ מְעֻט.  
אָבִי נִשְׁאָר בְּסֶף  
וְאֲנִי כָּל יָמַי  
מְצִיב פְּגוּמִים  
אֶל לֵב הַשָּׁמַיִם.

א. הבית והבנייה הם סמל העומד במרכז השיר.

תאר והסבר את ההתפתחות של סמל זה לאורך השיר. (12 נקודות)

ב. בחר באמצעי אומנותי בשיר נוסף שלמדת בנושא "אדם וזהותו", והסבר כיצד האמצעי האומנותי מסייע להדגיש

נושא מרכזי בשיר. (8 נקודות)

במשפחה

23. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

**נסח** / בן ציון תומר

בית 1    אָבִי בָּאָבִן אֶת חַיִּי חֶקֶק.  
אָנִי בְרוּחַ.  
אָבִי רִהַט בֵּיתוֹ בְּצַבֵּעַ חֵם וְחוּם וּבְמוֹצָק,  
אָנִי בְּצַבֵּעַ כְּפוֹר וּבְרִהִיטִי נוֹצָה קָלִים מְרוּחַ.

בית 2    אָבִי נָשַׁם עִם אֱלֹהִיו,  
אָנִי עִם עֵיט.  
אָבִי צָמַח מְרַחֵבִי  
אָנִי אֶפְלוֹ לֹא מִבֵּית.

בית 3    אָבִי שָׁתַק. לְבוֹ הָלֵם.  
אָנִי הוֹלֵם. לְבִי שׁוֹתֵק.

בית 4    אָבִי כָּבַר מֵת. מִקְדָּשׁ מְעֵט לוֹ: אָבִן.  
אָנִי עוֹד חַי וּמִקְדָּשִׁי בְרוּחַ.  
מָה יִשְׁרָד עֵת אֶסְעֶר כְּתֻבָּן?  
בְּנִי אֶת שְׁמִי לֹא יִחְקֹק עַל לוּחַ.

א. בשיר נזכרים שלושה דורות.

מה מאפיין את הקשר בין הדובר לאביו, ומה מאפיין את הקשר בין הדובר לבנו? הסבר והדגם את דבריך.

(14 נקודות)

ב. בחר מן השיר בשני אמצעים אומנותיים המסייעים לעיצוב הקשר בין הדובר לאביו, והסבר את תרומתם

לבניית משמעות השיר. (6 נקודות)

**בהצלחה!**